

Sygn. akt II UK 108/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 27 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Roman Kuczyński (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Iwulski

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z wniosku A. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o rentę z tytułu niezdolności do pracy ,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 27 stycznia 2012 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 10 grudnia 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 28 maja 2008 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił A. S. przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy. Organ rentowy wskazał, że

wnioskodawca orzeczeniem lekarza orzecznika ZUS i komisji lekarskiej ZUS nie został uznany za niezdolnego do pracy.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2009 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy od dnia 1 lipca 2008 r. na stałe, bowiem w wyniku przeprowadzonych badań specjalistycznych u ubezpieczonego rozpoznano: 1. stan po urazie gałki ocznej prawej - odwarstwienie siatkówki - w 14 roku życia; 2. krótkowzroczność oka lewego; 3. praktycznie jednoocznosc. Z akt sprawy i dostarczonej dokumentacji lekarskiej wynika, że ubezpieczony w 14 roku życia doznał odklejenia siatkówki oka prawego, w wyniku którego nastąpiła ślepota tego oka. Od tego czasu jest osobą praktycznie jednooczną. Ustalono wobec wnioskodawcy przeciwwskazania do pracy wynikają nie tylko z praktycznej jednoocznosci ubezpieczonego, ale również z istnienia krótkowzroczności widzącego oka lewego. Praca na stanowisku technika-elektronika zawiera zakres prac przeciwwskazanych ubezpieczonemu, ponieważ wiąże się m.in. z wykonywaniem prac precyzyjnych, wymagających widzenia obuocznego, wobec czego ubezpieczony nie może pracować na tym stanowisku. Praktyczna jednoocznosc ma charakter trwały i nie zostanie przywrócona sprawność organizmu niezbędna ubezpieczonemu do wykonywania pracy we wspomnianym zawodzie.

Na skutek apelacji organu rentowego Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 10 grudnia 2010 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie ubezpieczonego od decyzji z dnia 28 maja 2008 r. Sąd Apelacyjny wobec istotnych zastrzeżeń podniesionych przez organ rentowy w apelacji dopuścił dowód z opinii Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy na okolicznosc, czy ubezpieczony jest po dniu 30 czerwca 2008 r. częściowo niezdolny do pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami, czy stan narządu wzroku sposób znaczny ograniczał i ogranicza nadal jego zdolność do wykonywania pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami, jakie zawody może ewentualnie w swoim stanie zdrowia wykonywać, a także wyjaśnienia, czy stan narządu wzroku ubezpieczonego uległ pogorszeniu w czasie zatrudnienia, a jeżeli tak, to w jakim okresie. Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w opinii lekarskiej z dnia 29

października 2010 r., wydanej na podstawie opinii lekarzy specjalistów w dziedzinie okulistyki, interny i medycyny pracy, stwierdził, że z uwagi na rozpoznane schorzenia okulistyczne u ubezpieczonego istnieją trwałe przeciwwskazania zdrowotne do wykonywania pracy: na wysokości, przy obsłudze maszyn w ruchu, stwarzających ryzyko wystąpienia wypadku, wymagającej kierowania pojazdami mechanicznymi, wymagającej pełnej sprawności psychofizycznej, wymagającej widzenia obuocznego, przy komputerze powyżej 4 godzin dziennie, ciężkiej pracy fizycznej, wymagającej dźwigania ciężarów powyżej 5kg stwarzającej zwiększone ryzyko urazowości narządu wzroku. W ocenie Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy, ze względu na istniejące przeciwwskazania zdrowotne, wynikające ze stanu narządu wzroku ubezpieczony jest po dniu 30 czerwca 2008 r. częściowo niezdolny do pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami na stanowisku technik-elektronik. Ubezpieczony jest zdolny do prowadzenia obecnej działalności gospodarczej, wykonywania pracy konserwatora sprzętu medycznego, pracownika umysłowego, pracownika firm związanych z branżą elektroniczną z uwzględnieniem powyższych przeciwwskazań zdrowotnych. Stan narządu wzroku ograniczał i nadal ogranicza ubezpieczonemu zdolność do wykonywania pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami na stanowisku technika-elektronika, natomiast nie stanowi przeszkody w prowadzeniu obecnej działalności gospodarczej, wykonywaniu prac; konserwatora sprzętu medycznego, pracownika umysłowego, pracownika firm związanych z branżą elektroniczną, z uwzględnieniem wcześniej wymienionych przeciwwskazań zdrowotnych. W ocenie Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy, stan narządu wzroku ubezpieczonego nie uległ pogorszeniu w czasie zatrudnienia.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w toku postępowania drugoinstancyjnego opinia lekarska Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy została wydana przez posiadających odpowiednie kwalifikacje zawodowe biegłych przy użyciu właściwego dla postawienia diagnozy instrumentarium badawczego (wywiad, badania przedmiotowe, analiza 3 dokumentacji medycznych, w tym dostarczonej przez ubezpieczonego oraz dokumentacji znajdującej się w aktach sprawy, w tym - w aktach rentowych). Powyższa opinia została starannie opracowana. Sporządzona przez lekarzy specjalistów z dziedziny adekwatnej do schorzenia wnioskodawcy. Opinia ta zawiera rzetelne rozpoznanie schorzeń wnioskodawcy i

ocenę ich stopnia nasilenia i zaawansowania, która wynika z badań podmiotowo-przedmiotowych i analizy dokumentacji znajdującej się w aktach sprawy. Ocena zdolności do pracy wnioskodawcy została dokonana przez Sąd z uwzględnieniem przepisów art. 12 i 13 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, z których wynika, że częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do pracy zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami, a nie tylko w odniesieniu do jednego ze stanowisk mieszczących się w ramach tych kwalifikacji, a nadto nie rokuje ona odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Biegli lekarze specjaliści z powyższego Instytutu mieli na uwadze dokumentację medyczną znajdującą się w aktach sprawy i ocenili ją w oparciu o posiadaną przez siebie wiedzę medyczną, wywiad i badanie ubezpieczonego. Ich ustalenia zaś były w tym zakresie prawidłowe. Biegli z powyższego Instytutu wskazali, że wprowadzie wnioskodawca nie może z racji posiadanych przez siebie schorzeń narządu wzroku wykonywać pracy na stanowisku technika-elektronika, jednakże ustalili również, że mając na uwadze i te schorzenia ubezpieczony jest zdolny do prowadzenia obecnej działalności gospodarczej, wykonywania pracy konserwatora sprzętu medycznego, pracownika umysłowego, pracownika firm związanych z branżą elektroniczną, z uwzględnieniem powyższych przeciwwskazań zdrowotnych. Przyznaną przez ubezpieczonego okolicznością było, że w ramach działalności gospodarczej wykonuje również proste naprawy jak wymiana obudowy czy baterii. Powyższe zawody i rodzaje zarobkowania mieściły się w ramach posiadanych przez wnioskodawcę kwalifikacji zawodowych. Nie stanowiła tych kwalifikacji jedynie praca na stanowisku technika-elektronika. Nadto z opinii WOMP wynika, że ubezpieczony może pracować również i w innych zawodach niż dotychczas wykonywane, z uwzględnieniem ustalonych przeciwwskazań zdrowotnych. Mając na uwadze powyższe, wnioskodawca nie utracił zdolności do wykonywania pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami w znaczeniu, o jakim mowa w art. 12 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Ubezpieczony może bowiem pracować w innych niż technik-elektronik zawodach oraz rodzajach zarobkowania, a nadto pracować również i w innych zawodach niż dotychczas wykonywane z uwzględnieniem ustalonych przeciwwskazań zdrowotnych. Mając na uwadze rzetelną opinię Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy, Sąd odwoławczy z

uwzględnieniem przepisów art. 57 w związku z art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ustalił, że ubezpieczony nie jest częściowo niezdolny do pracy i nie jest w konsekwencji uprawniony do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy, stosownie do cytowanych wyżej przepisów prawa. Biegli sądowi powołani w toku postępowania pierwszoinstancyjnego wprawdzie trafnie ocenili sam stan zdrowia wnioskodawcy, jednakże w sposób błędny dokonali kwalifikacji zdolności do pracy ubezpieczonego odnosząc ją jedynie do zdolności do pracy na stanowisku technika-elektronika i pomijając, że należy w tym zakresie mieć na uwadze wszystkie kwalifikacje ubezpieczonego oraz możliwość przekwalifikowania się. Błąd ten powtórzył Sąd Okręgowy dokonując oceny opinii biegłych tych zespołów, a następnie kwalifikacji zdolności do pracy wnioskodawcy jedynie przez pryzmat wskazanego wyżej stanowiska pracy, co prowadziło do naruszenia przepisów art. 12 i 13 ustawy o emeryturach i rentach z FUS poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie. Stwierdzenie, że strona domagająca się renty może nadal pracować w ramach pracy zgodnej z kwalifikacjami (która nie musi być pracą ostatnio wykonywaną) bądź że może się przekwalifikować wyklucza natomiast w sensie prawnym możliwość uznania danej osoby za niezdolną do pracy, także częściowo.

Ubezpieczony A. S. wniósł skargę kasacyjną, zaskarżając w całości wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 10 grudnia 2010 r. Skargę kasacyjną oparł na podstawie przewidzianej w art. 398³ § 1 pkt. 1 i 2 k.p.c. tj. naruszeniu prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie oraz błędną wykładnię art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., o emeryturze i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., Nr 153, poz. 1227 ze zm.). Ponadto wyrokowi temu zarzucił także naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a także art., 382 k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c., w następstwie którego oraz nieprzestrzeganiu kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych sądu odwoławczego i niespełnieniu jego procesowej funkcji (art. 382 k.p.c.) doszło do pominięcia części materiału zebranego w postępowaniu, braku wyczerpujących ustaleń - i z obrazą przytoczonych przepisów - pominięcia odmiennych ustaleń dokonanych w postępowaniu pierwszoinstancyjnym ze skutkami wskazanymi art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy wskazać, że zarzut skargi kasacyjnej o nieprzestrzeganiu kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych sądu odwoławczego i niespełnieniu jego procesowej funkcji (art. 382 k.p.c.) jest bezzasadny, skoro podstawowym celem postępowania apelacyjnego jest wszak merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy. Tylko wyjątkowo sąd apelacyjny może uchylić się od obowiązku wydania w sprawie orzeczenia kończącego postępowanie co do jej *meritum* (art. 386 § 2, 3 i 4). Oznacza to, że w obecnym kształcie procesu cywilnego rozstrzygnięcie o faktach i prawie w drugiej instancji powinno być nieomal tak samo intensywne jak w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Pewne zróżnicowanie w tym względzie jednak istnieje. Wynika ono z tego, że w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji żądanie pozwu jest bezpośrednim przedmiotem postępowania, podczas gdy w postępowaniu apelacyjnym - jedynie pośrednim. Sąd drugiej instancji bowiem jest także sądem odwoławczym i zakresem jego kognicji objęta jest także kontrola legalności i zasadności zaskarżonego wyroku. W konsekwencji, oceny zasadności żądania pozwu sąd ten dokonuje przez pryzmat treści zaskarżonego wyroku. Szczególna sytuacja sądu drugiej instancji wynika ponadto z rozpoznawania sprawy „w granicach apelacji” (art. 378 § 1). Dla przebiegu postępowania w drugiej instancji nie bez znaczenia pozostają też zarzuty skarżącego zgłoszone w apelacji. Stanowią one (łącznie z ich uzasadnieniem) z jednej strony, punkt wyjścia dla rozpoznania apelacyjnego, z drugiej zaś strony, pełnią wobec sądu drugiej instancji rolę inspiracyjną w kierunku podjęcia przez ten sąd czynności w celu usunięcia niedostatków dotychczasowego materiału procesowego oraz wadliwości ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku. W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny właśnie w celu usunięcia niedostatków dotychczasowego materiału procesowego przeprowadził nowe dowody z opinii biegłych, czym w świetle powołanych wyżej przepisów nie wykroczył poza zakres swoich kompetencji. Nieuzasadniony jest także zarzut naruszenia prawa procesowego – art. 233 k.p.c., wskazać należy, że nie może on stanowić podstawy skargi kasacyjnej. Zgodnie bowiem z 398³ § 3 k.p.c. podstawą

skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006 r. nr 4, poz. 76). Przepis ten wprawdzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c. Wszakże ten właśnie przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, LEX nr 230204). Ustrojową funkcją Sądu Najwyższego jest sprawowanie nadzoru judykacyjnego, w tym zapewnianie jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych. Z tego punktu widzenia każdy zarzut skargi kasacyjnej, który ma na celu polemikę z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji, chociażby pod pozorem błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania określonych przepisów prawa materialnego, z uwagi na jego sprzeczność z art. 398³ § 3 k.p.c. jest *a limine* niedopuszczalny (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 364/06, LEX nr 238975).

Przechodząc do oceny zarzutów skargi w zakresie naruszenia prawa materialnego, wskazać należy, że brak możliwości wykonywania pracy dotychczasowej nie jest wystarczający do stwierdzenia częściowej niezdolności do pracy w sytuacji, gdy jest możliwe podjęcie innej pracy w swoim zawodzie, bez przekwalifikowania lub przy pozytywnym rokowaniu co do możliwości przekwalifikowania zawodowego. Inaczej mówiąc, niezdolność do wykonywania pracy dotychczasowej jest warunkiem koniecznym ustalenia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, ale nie jest warunkiem wystarczającym, jeżeli wiek, poziom wykształcenia i predyspozycje psychofizyczne usprawiedliwiają rokowanie, że mimo upośledzenia organizmu możliwe jest podjęcie innej pracy w tym samym zawodzie albo po przekwalifikowaniu zawodowym (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 listopada 2000 r., II UKN 99/00OSNP 2002 nr 14, poz. 340, z dnia 25 listopada 1998 r., II UKN 326/98, OSNAPiUS 2000 nr 1, poz. 36; z dnia 10 czerwca 1999 r., II UKN 675/98, OSNAPiUS 2000 nr 16, poz. 624 – wszystkie wydane na tle art. 23 uprzednio obowiązującej ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), mającym

analogiczne brzmienie jak art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Wyjaśnienia potrzebuje określenie poziomu kwalifikacji ubezpieczonego. W myśl art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji. Zdefiniowanie pojęcia – „poziom kwalifikacji”, użytego w tym przepisie ma istotne znaczenie, bowiem stanowi ono podstawę do ustalania rodzajów prac, które są w zasięgu możliwości ubezpieczonego, mimo stwierdzanego upośledzenia sprawności organizmu, a co za tym idzie, do ustalenia czy ograniczenie zdolności do pracy można zakwalifikować jako znaczne. O poziomie posiadanych kwalifikacji do pracy decyduje nie tylko wykształcenie lecz także uzyskana poprzez przyuczenie do zawodu umiejętność wykonywania specjalistycznej, kwalifikowanej pracy – także pracy fizycznej. Niższy jest zatem poziom kwalifikacji osób wykonujących proste prace fizyczne, niewymagające przyuczenia zawodowego niż poziom kwalifikacji osób wykonujących prace wymagające określonych specjalistycznych umiejętności nabywanych na podstawie przygotowania zawodowego. Zatem ustalenie zachowanej zdolności do pracy (określenie stopnia utraty zdolności do pracy) uwzględniać musi możliwość wykonywania porównywalnych pod względem poziomu posiadanych kwalifikacji określonych rodzajów prac ze względu na ich cechy wspólne, umożliwiające wykorzystanie dotychczasowych kwalifikacji i umiejętności oraz prac, które ubezpieczony może wykonywać po przekwalifikowaniu zawodowym, o ile jest ono możliwe, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne (art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Ze stanowiska przyjętego przez Sąd Apelacyjny wynika, że kwalifikacji ubezpieczonego nie należy utożsamiać wyłącznie z pracą na stanowisku technika-elektronika, ale także z różnymi rodzajami prac, które były i są wykonywane przez ubezpieczonego, a polegające między innymi na prowadzeniu działalności gospodarczej, wykonywaniu prac; konserwatora sprzętu medycznego, pracownika umysłowego, pracownika firm związanych z branżą elektroniczną, z uwzględnieniem wcześniej wymienionych przeciwwskazań zdrowotnych.

Stwierdzona wada wzroku uniemożliwia mu jedynie wykonywanie pracy na stanowisku technika-elektronika. Sąd wywiódł wniosek o zachowaniu przez niego zdolności do pracy w innym charakterze na tzw. ogólnym rynku pracy, bowiem jak wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego ubezpieczony z powodzeniem podejmował inne prace wykorzystując zdobyte wykształcenie techniczne. Ponadto wskazać należy, że pracę na stanowisku technika-elektronika ubezpieczony wykonywał do dnia 26 marca 1991 r., zatem w chwili obecnej mając na uwadze ciągły rozwój techniczny - zwłaszcza w dziedzinie elektroniki - doświadczenie życiowe podpowiada, że ustalenie kwalifikacji ubezpieczonego wyłącznie w oparciu o zdobytą wiedzę i umiejętności sprzed wielu lat z zakresu elektroniki nie jest właściwe. Mając powyższe na uwadze stwierdzić należy za Sądem Apelacyjnym, że ubezpieczony nie jest osobą, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy.

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.